

Projectplan ecologie Lies 17 (achtererf)

In het kader van 'Werkwijze Kleine Initiatieven'

Het Laar 30d

6733BZ Wekerom

🌐 0318 655 626

✉ info@deslijpkruik.nl

🌐 www.deslijpkruik.nl

Colofon

Titel	Projectplan ecologie achtererf Lies 17 Terschelling
Betreft	Ecologisch werkprotocol 'Werkwijze Kleine Initiatieven' provincie Friesland
Locatie(s)	Lies 17 (achtererf, exclusief woonboerderij) 8895 KP Lies, Terschelling
Auteur(s)	J. Mossink BSc
Contactpersoon	J. Mossink, ecooloog (mossink@deslijpkruik.nl)
Opdrachtgever	Up North Vastgoed T.a.v. dhr. P. van Ravenswaaij
Datum	13-06-2023
Versie	Concept
Projectcode	23MON05

Inhoud

1	Beschrijving locatie, werkzaamheden en planning	4
2	Mogelijk aanwezige beschermde soorten, functies en aantallen	5
3.	Overtreding verbodsbepalingen	5
4.	Staat van instandhouding	5
5.	Mitigerende en compenserende maatregelen	7
5.1	Tijdelijke voorzieningen en gewenningstijden	7
5.2	Werken buiten de kwetsbare periode(n)	8
5.3	Maatregelen voorafgaand en tijdens de uitvoering	8
5.4	Permanente maatregelen	9
6.	Ecologische begeleiding	10

1. Beschrijving locatie, werkzaamheden en planning

Het plangebied is gelegen aan de Lies 17 op Terschelling (afbeelding 1.1). Het plangebied ligt in agrarisch gebied rond het midden van het eiland Terschelling in het plaatsje Lies. De initiatiefnemer heeft het voornemen om op de locatie de vijftal schuren te verwijderen. Het voornemen bestaat om in totaal 12 woningen verdeeld over 3 gebouwen te realiseren. In dezelfde gebouwen worden een aantal bergingen gerealiseerd.

De werkzaamheden die plaats zullen vinden op het terrein zijn:

- Sloop van een vijftal schuren.
- Herinrichten deel van het erf: aanleggen toegangsweg en parkeerplaatsen.
- Aanleggen en/of verdiepen watergangen langs westelijke en oostelijke perceelgrenzen.
- Bouw van woningen, grotendeels met prefab elementen.

Alle werkzaamheden vallen onder het belang 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'. Er wordt geen gebruik gemaakt van een gedragscode. Wel is het voornemen om gebruik te maken van de 'Werkwijze Kleine Initiatieven' van de provincie Friesland.

De gewenste planning is om in mei 2024 te starten met de sloopwerkzaamheden en vervolgens de woningen te bouwen en de overige werkzaamheden uit te voeren. De totale doorlooptijd is naar verwachting 7 maanden. In dat geval zijn de werkzaamheden eind 2024 afgerond.

Uit de quickscan bleek dat twee schuren geschikt zijn als verblijfplaats voor vleermuizen. Deze gebouwen en een andere schuur zijn ook geschikt als nestplaats voor huismussen. De sloopwerkzaamheden kunnen daarom leiden tot aantasting van jaarrond beschermde verblijfplaatsen en het verstoren, verwonden en/of doden van beschermde diersoorten. Voorliggend document beschrijft de volgende punten:

- Omschrijving mogelijk aanwezige soorten, functies en aantallen
- Omschrijving de werkzaamheden en planning
- Welke verbodsbepalingen vanuit de Wnb overtreden worden
- Welke mitigerende en compenserende maatregelen getroffen worden (o.a. alternatieve verblijfplaatsen, gewenningsperiode, vermijden kwetsbare perioden en wijze van natuurvrij maken)
- Een onderbouwing van effecten van de ingreep op de staat van instandhouding
- De ecologische begeleiding tijdens de ingreep

Afbeelding 1.1: Tekening bestaande situatie met de te slopen schuren genummerd van 1 tot en met 5. De aanwezige bomen blijven behouden. De woonboerderij (rechtsonder) is geen onderdeel van het plangebied. Bron ondergrond: Monk Architecten, 2022.

2. Mogelijk aanwezige beschermde soorten, functies en aantallen

In de quickscan soortenbescherming is vastgesteld dat de sloop van een aantal gebouwen mogelijk leidt tot negatieve effecten op nestplaatsen van huismus en zomer- en paarverblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen. De sloop van gebouw 3 en 4 kan leiden tot het verlies van jaarrond beschermde verblijfplaatsen van huismus en zomer-/paarverblijfplaatsen van vleermuizen. Tijdens milde winters kan aanwezigheid van een individueel winterverblijf niet geheel worden uitgesloten. Te verwachten vleermuissoorten zijn hoofdzakelijk gewone en ruige dwergvleermuis. Voor gewone grootoorvleermuis is de omgeving ongeschikt door het ontbreken van noemenswaardige houtopstanden. Laatvliegers worden vrijwel nooit in dit type verblijfplaatsen in combinatie met de geringe hoogte van mogelijke invliegopeningen aangetroffen. In de omgeving zijn bovendien (veel) geschiktere mogelijkheden ruimschoots aanwezig. Ook voor andere soorten zijn de gebouwen ongeschikt of valt de locatie buiten het verspreidingsgebied.

Gebouw 5 is geschikt als nestplaats van huismus. De overige gebouwen zijn ongeschikt als jaarrond beschermde rust- of voortplantingsplaats van vogels, vleermuizen of andere soorten.

Op basis van expert judgement worden maximaal de volgende soorten, functies en aantallen binnen het projectgebied verwacht:

Van huismus worden maximaal 4 nestlocaties verwacht in de te slopen bebouwing. Er werden geen huismussen op het erf gezien tijdens de quickscan, er werden in de te inspecteren delen geen nesten of nestresten zoals plukken stro aangetroffen en in de omgeving zijn veel hogere, in gebruik zijnde gebouwen met pannendak aanwezig die geschikter zijn dan de te slopen gebouwen. De kans op meer dan 2 huismusnesten per geschikt gebouw is daarom normaal gesproken nihil.

Van vleermuizen worden maximaal 2 kleine zomer-/paarverblijfplaatsen in de grotere schuur (gebouw 4) en maximaal 1 zomer-/paarverblijfplaats in de kleinere schuur verwacht. Op basis van zeer ruime ervaring met het inventariseren van soortgelijke gebouwen (tenminste enkele honderden gebouwen) wordt de kans op meer verblijfplaatsen nihil geacht.

3. Overtreding verbodsbepalingen

De sloop van gebouw 3 en 4 kan ten aanzien van vleermuizen leiden tot een overtreding van de Wet natuurbescherming, Artikel 3.5 lid 4 (beschadigen of vernielen verblijfplaatsen) en lid 2 (opzettelijk verstoren). Mogelijk is er ook sprake van overtreding van artikel 3.5 lid 1 (doden of verwonden). Het doden of verwonden (artikel 3.5 lid 1) kan redelijkerwijs voorkomen worden door het treffen van mitigerende maatregelen zoals het werken buiten de kwetsbare perioden en er onder ecologische begeleiding voor te zorgen dat dieren voorafgaand aan de sloop de bebouwing verlaten hebben. Vanwege de mogelijkheid van huismus kan sloop van gebouw 3, 4 en 5 leiden tot overtreding van artikel 3.1 lid 2 voor wat betreft het vernielen, beschadigen of wegnemen van nesten van de huismus. Het doden of verwonden van huismussen (artikel 3.1 lid 1) is te voorkomen door mitigerende maatregelen te treffen.

4. Staat van instandhouding

4.1 Huismus

De landelijke staat van instandhouding van de huismus als broedvogel is als matig ongunstig beoordeeld (SOVON, 2022), maar dit kan op regio-niveau verschillen. De precieze situatie omtrent de huismussenpopulatie in de provincie Friesland, en meer specifiek Terschelling, is niet bekend. Door het treffen van de in dit document beschreven mitigerende en compenserende maatregelen worden negatieve effecten tot een minimum beperkt en blijft de (mogelijke) functionaliteit van het plangebied behouden. Er gaan geen mogelijke slaap- en schuilplaatsen zoals dichte struiken

verloren en er worden tijdig tijdelijke en permanente alternatieve nestlocaties aangeboden. Hierdoor is van aantasting van de staat van instandhouding geen sprake. Door gebruik te maken van de 'Werkwijze Kleine Initiatieven' worden bovendien verplicht nieuwe permanente voorzieningen gerealiseerd. Dit is waarschijnlijk gunstiger dan de schuren verder laten vervallen waardoor de schuren ongeschikt raken, en vervolgens geen maatregelen hoeven te treffen voor vleermuizen.

4.2 Gewone dwergvleermuis

De landelijke staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis is niet bekend (Zoogdiervereniging, 2022), maar werd in 2013 nog als 'gunstig' beoordeeld. De soort komt in Nederland, en vermoedelijk ook op Terschelling relatief algemeen voor (NDFF, 2022). Er worden hooguit enkele kleine zomer-/paarverblijfplaatsen verwacht die relatief eenvoudig te mitigeren/compenseren zijn. Door het treffen van de in dit document beschreven mitigerende en compenserende maatregelen worden negatieve effecten tot een minimum beperkt en blijft de functionaliteit (of potentie) van het plangebied te allen tijde behouden. Er is daarom geen sprake van aantasting van de staat van instandhouding. Door gebruik te maken van de 'Werkwijze Kleine Initiatieven' worden bovendien verplicht nieuwe permanente voorzieningen gerealiseerd. Dit is waarschijnlijk gunstiger dan de schuren verder laten vervallen waardoor de schuren ongeschikt raken, en vervolgens geen maatregelen hoeven te treffen voor vleermuizen.

4.3 Ruige dwergvleermuis

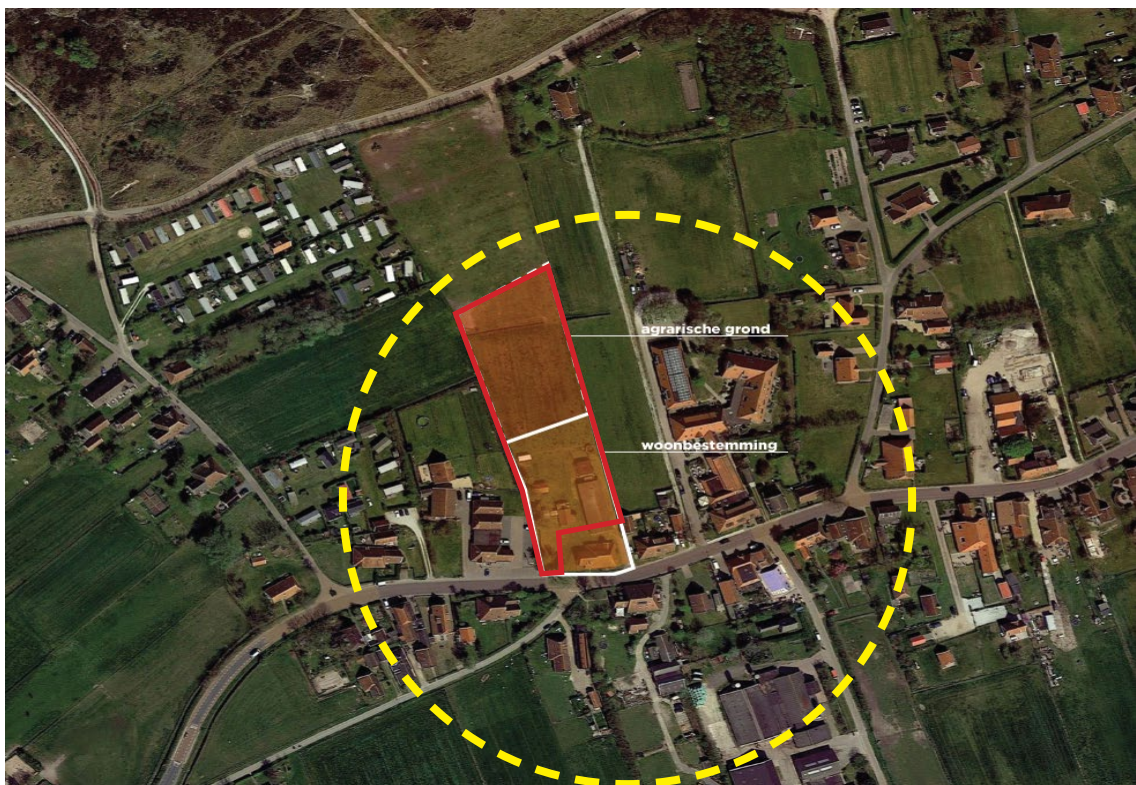
De landelijke staat van instandhouding van ruige dwergvleermuis is als matig ongunstig beoordeeld (Zoogdiervereniging, 2018). Volgens het Kennisdocument ruige dwergvleermuis wordt de landelijke staat van instandhouding van ruige dwergvleermuis echter als 'gunstig' beoordeeld. De soort komt in met name noordwest Nederland, en ook in Friesland relatief algemeen voor. Naar verwachting komt de ruige dwergvleermuis ook op Terschelling relatief algemeen voor. Er worden hooguit enkele kleine zomer-/paarverblijfplaatsen verwacht die relatief eenvoudig te mitigeren/compenseren zijn. Door het treffen van de in dit hoofdstuk beschreven mitigerende en compenserende maatregelen worden negatieve effecten tot een minimum beperkt en blijft de functionaliteit (of potentie) van het plangebied te allen tijde behouden en is er geen sprake van aantasting van de staat van instandhouding. Door gebruik te maken van de 'Werkwijze Kleine Initiatieven' worden bovendien verplicht nieuwe permanente voorzieningen gerealiseerd. Dit is waarschijnlijk gunstiger dan de schuren verder laten vervallen waardoor de schuren ongeschikt raken, en vervolgens geen maatregelen hoeven te treffen voor vleermuizen.

5. Mitigerende en compenserende maatregelen achtererf Lies 17

5.1 Tijdelijke voorzieningen en gewenningstijden

5.1.1 Vleermuizen

Als tijdelijke mitigatie voor de mogelijke zomer- en paarverblijfplaatsen van vleermuizen worden 12 vleermuiskasten van het type 'klein plat' opgehangen binnen 200 meter van de te slopen gebouwen. Deze voldoen als tijdelijke vervanging voor zomer- en paarverblijfplaatsen voor gewone en ruige dwergvleermuis, de voornaamste te verwachten soorten. Ook gewone grootoorvleermuis wordt in dit type kasten aangetroffen, maar gezien de ligging op enige afstand van houtopstanden of bosranden en beperkte geschiktheid van de gebouwen wordt gewone grootoorvleermuis niet verwacht. De invliegopening van de kasten bevindt zich op tenminste 3 meter hoogte, met een vrije aanvliegeroute, buiten directe invloed van buitenverlichting en op gevels met verschillende exposities. Hiermee wordt aan alle vereisten uit de Kennisdocumenten gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis voldaan. Er wordt voorafgaand aan de start van activiteiten een gewenningsperiode van ten minste 3 maanden in de actieve periode (april t/m oktober) en tenminste 6 maanden voorafgaand aan de volgende paarperiode in acht genomen. Concreet betekent dit dat bij ongeschikt maken in oktober 2023 de kasten uiterlijk 1 juli opgehangen moeten worden, en bij ongeschikt maken in april 2024 moeten de kasten uiterlijk 1 augustus opgehangen zijn. De kasten mogen pas worden verwijderd nadat aan de gewenningstijd van de permanente vervangende voorzieningen voldaan is. Uiteraard mogen de kasten ook blijven hangen.

Afbeelding 1.1: Luchtfoto met projectgebied (rood kader) en zoekgebied tijdelijke voorzieningen huismuis en vleermuis (gele cirkel, straal circa 150 meter). De exacte locaties dienen nog bepaald te worden.

5.1.2 Huismus

Als tijdelijke mitigatie voor de mogelijke nestplaatsen van huismus worden 8 nestkasten van het type Vivara NK MU 08, Unitura HMT1 of vergelijkbaar opgehangen. Deze voldoen als passende broedruimte. De kasten zullen op minstens 3 meter hoogte geplaatst worden, zo dicht mogelijk bij de locatie van de oorspronkelijke verblijfplaatsen, maar buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Binnen een straal van 150 meter zijn gebouwen beschikbaar waaraan de kasten opgehangen kunnen worden. Bij het ophangen wordt rekening gehouden met een voor huismus zo optimaal mogelijke expositie, en daarmee met het temperatuurverloop in de nestplaats. Oost- en noordgevels of plekken met voldoende schaduw overdag zijn hiervoor geschikt. Het ophangen gebeurt op aanwijzen van een ecooloog. Er wordt voorafgaand aan het ongeschikt maken een gewenningsperiode van ten minste 3 maanden in acht genomen. De kasten mogen pas worden verwijderd nadat aan de gewenningstijd van de permanente vervangende voorzieningen voldaan is. Bij voorkeur worden de kasten niet verwijderd tijdens het broedseizoen, tenzij met zekerheid is vastgesteld dat de tijdelijke nestkasten niet bezet zijn. Uiteraard mogen de kasten ook blijven hangen.

5.2 Werken buiten de kwetsbare periode(n)

5.2.1 Vleermuizen

De sloopwerkzaamheden zijn gepland in mei 2024. Dit is buiten de kwetsbare periode van winterrust van vleermuizen. De functie kraamverblijf is uitgesloten, desondanks wordt geadviseerd om niet in de kraamperiode te slopen tenzij gebouw 3 en 4 voorafgaand aan de kraamperiode ongeschikt gemaakt zijn. De meest geschikte periode is de eerste helft van oktober 2023, of de maand april 2024. In deze periode zijn dwergvleermuizen relatief mobiel en het minst kwetsbaar, en begin oktober is de paarperiode normaal gesproken afgelopen. De exacte geschikte periode van ongeschikt maken is onder andere afhankelijk van klimatologische omstandigheden en dient te worden vastgesteld door een deskundige op het gebied van vleermuizen.

5.2.2 Huismus

De meest kwetsbare perioden van huismus zijn het broedseizoen en vorstperioden. Het broedseizoen duurt globaal van 1 maart - 1 september. De geplande slooperperiode overlapt met het broedseizoen. De mogelijke nestlocaties moeten daarom voorafgaand aan het broedseizoen ongeschikt gemaakt worden, tenzij de sloop in de periode september - februari kan plaatsvinden buiten vorstperioden. De nestlocaties moeten bij sloop in het broedseizoen vóór 1 maart ongeschikt gemaakt worden. De exacte periode is onder andere afhankelijk van klimatologische omstandigheden en dient te worden vastgesteld door een deskundige op het gebied van huismus.

5.3 Maatregelen voorafgaand aan en tijdens de uitvoering

5.3.1 Vleermuizen

De aangetroffen verblijfplaatsen worden voorafgaand aan de onderhoudswerkzaamheden ongeschikt gemaakt voor vleermuizen door het plaatsen van 'exclusion flaps (of tubes)' op uitvliegopeningen, en de resterende openingen af te sluiten met borstels, vulschuim of andere niet-expanderende middelen met vergelijkbare werking.

Nadat er minimaal 3 nachten met voor vleermuizen geschikte omstandigheden (avondtemperatuur > 10 graden, weinig wind en maximaal motregen) gewacht is wordt een uitvliegcheck uitgevoerd door de vleermuisdeskundige om te bepalen of de vleermuizen inderdaad zijn vertrokken. Indien er ondanks de maatregelen nog steeds vleermuizen aanwezig zijn, dienen de maatregelen ten behoeve van het ongeschikt maken opnieuw te worden uitgevoerd en is een nieuwe controleronde noodzakelijk. Dit proces wordt indien nodig herhaald totdat er geen vleermuizen meer in betreffende bebouwing worden aangetroffen tijdens de controleronde.

Tijdens de bouw worden de permanente voorzieningen voor vleermuizen in de nieuwbouw gerealiseerd.

5.3.2 Huismus

De sloop staat gepland vanaf mei 2024. Deze periode overlapt met het broedseizoen. Bij voorkeur wordt gesloopt buiten het broedseizoen maar dat is in dit geval waarschijnlijk niet realistisch. De mogelijke nestlocaties moeten daarom voorafgaand aan het broedseizoen ongeschikt gemaakt worden. De nestlocaties moeten daarom vóór 1 maart ongeschikt gemaakt worden. De exacte periode is onder andere afhankelijk van klimatologische omstandigheden en dient te worden vastgesteld door een deskundige op het gebied van huismus.

Alle potentiële nestplaatsen worden tussen 1 oktober - 15 februari ongeschikt gemaakt door afsluiten ervan met borstels, rondschuim of zeil. Doel is om broedgevallen van huismussen en andere vogels in de te slopen bebouwing te voorkomen. Hierbij wordt de gewenningstijd van ten minste 3 maanden na plaatsing van de tijdelijke nestkasten in acht genomen. Het ongeschikt maken wordt uitgevoerd bij temperaturen boven het vriespunt en worden gecontroleerd door een huismusdeskundige. Let op: bij het ongeschikt maken dient ook rekening te worden gehouden met mogelijke aanwezigheid van vleermuizen! Voor vleermuizen moeten altijd voldoende uitvliegmogelijkheden geboden worden. Hooguit enkele dagen voorafgaand aan de start van de daadwerkelijke werkzaamheden controleert een broedvogeldeskundige of er inderdaad geen bezette nesten aanwezig zijn in de bebouwing. Bezette nesten mogen nooit beschadigd of vernield worden. Als er toch één of meerdere bezette nesten aanwezig zijn worden de werkzaamheden uitgesteld totdat er geen nesten meer in gebruik zijn in het gebouw.

Tijdens de bouw worden de permanente voorzieningen voor huismussen in de nieuwbouw gerealiseerd.

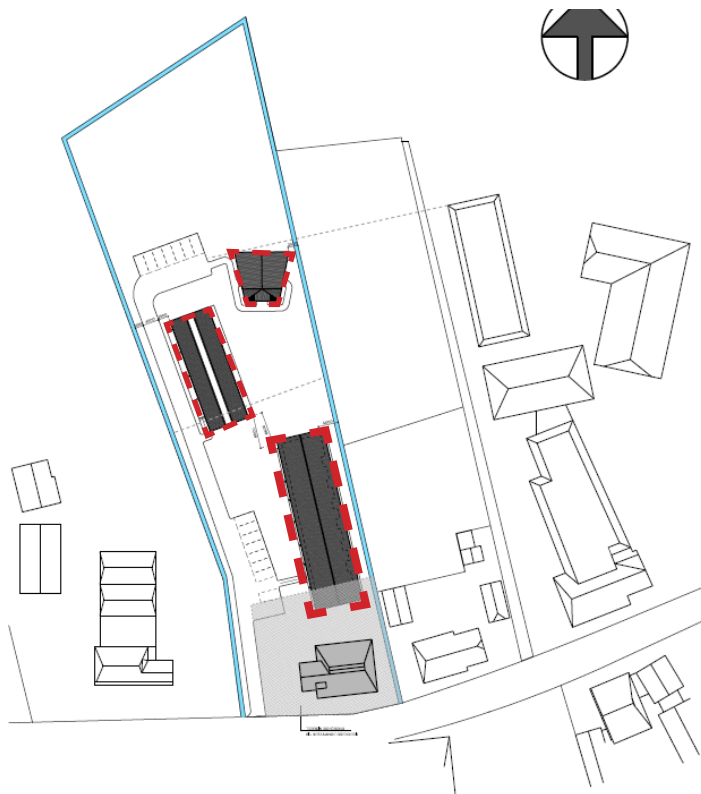
5.4 Permanente voorzieningen

5.4.1 Vleermuizen

De huidige potentiële verblijfplaatsen gaan tijdens de sloop verloren. Om toch permanente alternatieven in hetzelfde gebouw te bieden worden inbouwkasten geplaatst. Verblijfplaatsen worden conform de Kennisdocumenten in de verhouding 4:1 vervangen. Aangezien er naar inschatting hooguit 3 verblijfplaatsen verloren gaan worden in totaal tenminste 12 inbouwvoorzieningen voor vleermuizen in de nieuwbouw gerealiseerd. Geschikte kasten zijn bijvoorbeeld de Tichelaar inbouwkast (www.tichelaar.nl), de inbouwkast IB VL 05 van Vivara Pro of vergelijkbare kasten die als zomer- en paarverblijf kunnen dienen. De locaties van de inbouwkasten dienen te voldoen aan de eisen genoemd in het Kennisdocument gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. De locaties worden in overleg met een ecologisch deskundige vastgesteld. Het exacte type voorzieningen dient nog te worden vastgesteld en is afhankelijk van de mogelijkheden die de prefab constructies bieden. Zodra dit is vastgesteld wordt het voorstel ter goedkeuring voorgelegd aan de provincie Friesland.

5.4.2 Huismus

Door de werkzaamheden gaan mogelijk nestplaatsen van huismus verloren. De mogelijke verblijfplaatsen worden conform de Kennisdocumenten in de verhouding 2:1 vervangen. Er worden tenminste 12 permanente alternatieven in de nieuwbouw gerealiseerd. In overleg met de begeleidend ecooloog wordt nog bepaald of gekozen wordt voor kant-en-klare inbouwkasten (zoals Vivara NK MU 06 of Unitura HMP2), of dat door middel van maatwerk geschikte ruimtes toegankelijk gemaakt kunnen worden voor huismussen. Deze alternatieven moeten in ieder geval voldoen aan de eisen van het Kennisdocument Huismus 2.0. De locaties worden in overleg met een ecologisch deskundige vastgesteld.

Afbeelding 4.1: Situatieschets beoogde situatie met de nieuwbouw waarin permanente voorzieningen voor huismus en vlermuizen gerealiseerd worden. De exacte locaties dienen nog bepaald te worden. Bron ondergrond: MONK Architecten.

6. Ecologische begeleiding tijdens de werkzaamheden

Om tot een optimale ecologische uitvoering te komen, moet de begeleidend ecooloog in ieder geval op onderstaande momenten geraadpleegd worden:

- Bij het bepalen van het type en de locaties van de tijdelijke voorzieningen voor huismus en vlermuizen.
- Bij het opstellen van het definitief ontwerp: advies natuurinclusief bouwen en aanpassen ecologisch werkprotocol.
- Het onder ecologische begeleiding bebouwing ongeschikt maken voor vlermuizen en vogels.
- Minimaal 3 dagen na ongeschikt maken voor vlermuizen, avondcontrole op uitvliegende vlermuizen uitvoeren onder juiste weersomstandigheden.
- Na avondcontrole vlermuizen - natuurvrij verklaren of bijsturen ongeschikt maken.
- In geval van sloop tijdens het broedseizoen: Broedvogelcheck hooguit enkele dagen voorafgaand aan de sloop.
- Tijdens de bouw - controleren en adviseren bij realisatie permanente voorzieningen vlermuizen, huismus en gierzwaluw in de bebouwing;
- Meerdere malen gedurende het werk: vooroverleg en controle permanente voorzieningen;
- Als andere beschermde soorten worden aangetroffen, bij twijfel of alsnog beschermde dieren aanwezig zijn na ontmoediging of andere calamiteiten.

Er wordt altijd direct contact opgenomen met de begeleidend ecooloog als de planning van het werk of de werkwijze op enigerwijs verandert ten opzichte van de in dit protocol aangegeven planning. Ook wordt direct contact opgenomen als onverwacht een (beschermde) soort in het gebied aanwezig is. De opdrachtgever is verantwoordelijk voor het tijdig melden van de exacte datums waarop bovenstaande stoppunten betrekking hebben.

Tabel 1 - Samenvatting natuurvrij maken, te nemen maatregelen

Soort	Maatregel	Periode	Controle
vleermuizen	Afdichten alle mogelijke invliegopeningen met niet-expansieve middelen zoals vulschuim, en aanbrengen exclusion flaps of tubes.	15 sept - 15 okt of 1 april - 30 april	na minimaal drie dagen door begeleidend ecooloog controle met batdetector
Huismus	aanbrengen gootborstels en afdichting nok en andere eventuele openingen	15 september - 31 oktober	alleen nodig indien start sloop samenvalt met broedseizoen (1 mrt - 15 sept) of vorstperiode
Gierzwaluw	Geen maatregelen nodig, bebouwing ongeschikt voor gierzwaluw	-	-
overige broedvogels	Zie maatregelen huismus	1 september - 28 februari	-

Let op: slechts na natuurvrij-verklaring van de ecooloog wordt gestart met de sloopwerkzaamheden.